

Пишер Акројд

ПОСЛЕДЊИ ТЕСТАМЕНТ ОСКАРА ВАЈЛДА

Посвећено Одри Квин

*9. априла 1900.
Hôtel d'Alsace, Paris*

Јутрос сам опет посетио црквицу светог Жилијена Сиромаха. Тамошњи парох је један диван човек који верује да сам ја у дубокој жалости; једном приликом пришао ми је нечујно и прошаптао док сам клечао пред олтаром: »Божја милост ће можда услишити ваше молитве, monsieur.« Рекао сам му – нисам могао да шапућем – да су моје молитве увек биле услишене: због тога ја свакога дана долазим у ову цркву у црнини. После тога оставио ме је на миру.

Обично није познато да се свети Жилијен доста рано у свом животу уморио од своје мисије. Исцељивао је обогале и болесне, али они су га ружили зато што више нису могли да просе; када би истерао ђаволе, они би једноставно ушли у тела оних који су посматрали то чудо; када би прорицао, оптуживали су га да шири разочарање међу богатима. Толико су га много пута отерали од канија великих градова, толико је он често тражио неки знак од Бога, који Бог никако да пошаље, да је у очају напустио своју свештеничку службу. »Био сам исцелитељ и пророк«, рекао је. »Сада ћу бити просјак.« Али нешто чудно се догодило: они који су презирали његова чудеса сада су обожавали његово сиромаштво. Сажалењали су га и, у свом сажалењању, од њега створили свеца. На његова чудеса потпуно се заборавило. То је за мене светац.

Док сам јутрос излазио из те црквице, три млада Енглеза прошла су поред мене. Већ сам се привикао на такве сусрете и прихватио свој

убичајени став. Ја шетам сасвим полако и водим рачуна да не гледам у правду њих: јер ја сам за њих осликана представа греха, увек им допуштам тај луксуз да могу да ме подуже проматрају. Када су се повукли на безбедно растојање, један од њих се окренуо и добацио ми: »Видите! Ено госпође Вајлд! Зар није главна?« Наставио сам да ходам успламсалих образа и, чим су они зашли за угао улице Дантон, похитао сам натраг овамо у своју собу, потпуно уништених нерава. Још увек дрхтим док ово пишем. Ја сам налик Касандру из пантомиме кога харлекин удара својим штапом, а клоун шутира.

У току оних страшних дана мог суђења било ми је испоручено једно писмо: у њему се налазила само једна илустрација неке праисторијске звери. Ето, тако су Енглези мислили о мени. Па, покушали су да укроте чудовиште. Ставили су га под кључ. Изненађен сам да ме, по пуштању, Лондонски обласни савет није унајмио, да ме испаљују из топа или да изводим акробатске мајсторије у Тиволију. Оно што је монструозно је страшно – Веласкез је то знао како је насликао своје кепеце – али ружноћа и јад су сасвим обични.

Најједноставније лекције су оне које се науче на крају. Као и Семела која је чезнула да види Бога и била сва у пламену који ју је и прогутао, тако сам и ја чезнуо за славом која ме је и уништила. Мислио сам, у својим данима пурпура и злата, мислио сам да могу свету да покажем какав сам, а уместо тога свет је мени показао какав је он. Али, иако су ме моји прогонитељи мучили и послали у дивљину као пса скитницу, они нису скршили мој дух – то нису могли да учине. Пошто су ме одвели у затвореном фијакеру од капија затвора у Редингу, био сам ослобођен на начине које тада нисам могао да схватим. Ја немам прошлост. Моји некадашњи тријумфи немају никаквог значаја. Моје дело је скоро заборављено: нема никакве сврхе давати упутства агенцији Ромеик у моје име, јер неће бити никаквих исечака из штампе. Као и онај чаробњак који је беспомоћан лежао пред ногама Вивијен, тако сам и ја »изгубљен за живот и корист, и име и славу«. То ме испуњава чудном радошћу. И ако сам ја, како то кажу моји пријатељи, налик Хиндусу по својој пасивности то је само зато што сам открио ту дивну безличност живота. Ја сам само један 'ефекат': смисао мог живота постоји само у свести других а не више у мојој.

И тако ме Енглези држе за криминалца, док ме моји пријатељи и даље сматрају за мученика. Не смета ми: у тој комбинацији постао сам савршени представник уметника. Имам све праве препоруке. Ја сам Соломон и Јов, и најсрећнији и најнесрећнији од свих људи. Позната ми је била испразност задовољства и стварност туге. Дошао сам до потпуног живота – блиставог успеха и страшног неуспеха, и стекао слободу оних који су престали да се развијају. Личим на госпођу Ворен, али, авај, без оног заната.

У прошлости су ме називали и горим стварима: проклетства су узимана из јаме Малеболђе и бацана на мене. Више није важно које име носим – Себастијан Мелмот и Ц.3.3. била су подесна за драмске потребе и оба изгледају сасвим подесна када је оно моје право мртва ствар. Када сам био дечак, представљало ми је огромно задовољство

да га исписујем – Оскар Фингал О’Флаерти Вилс Вајлд. Читава ирска легенда лежи у том имену и изгледало је као да оно преноси на мене снагу и стварност. То је био први доказ који сам икада добио о уверљивим снагама књижевности. Али сада сам уморан од њега и, понекад, устукнем од њега ужаснут.

Пре неки дан сам узео *Mercure*, и оно је било тамо усред параграфа на неподношљивом француском језику. Спустио сам новине као да су биле у пламену. Нисам могао да га гледам. Изгледало је као да је у том имену, Оскар Вајлд, постојао празан простор у који сам могао да упаднем и да се изгубим. Неки лудак понекад стоји на углу rue Jacob – насупрот кафеу у коме седим. Виче на кочије које пролазе и прскају га блатом. Нико није могао тако добро као ја да схвати ту агонију и огорченост које га нагоне да говори сметеним речима. Али ја сам научио ту једноставну лекцију: ја сам један од проклетника који не праве буку.

Читав ток мог ранијег живота такође је био нека врста лудила, то сада увиђам. Покушао сам да свој живот претворим у уметничко дело. то је било као да сам саградио базилику на гробу неког мученика – али, нажалост, није било суђено да се чуда догоде. То гада нисам схватао, јер тајна мог успеха била је у томе што сам апсолутно веровао у своју надмоћност. Када сам позлађивао сваки дан драгоценим речима а часове парфимисао вином, прошлост и будућност као да нису имали никаквог значаја. Морам их повезати једноставним речима: то себи дугујем. Сада када видим да је мој живот направио пун ватрени круг, на своју прошлост морам другачије да гледам. Одиграо сам толико много улога. Толико много сам људи лагао – али сам починио неопростив грех, лагао сам себе. Сада морам да покушам да скршим животну навику.

Када Морис буде стигао са данашњим булеварским вестима, обавестићу га о својој новој одлуци. Мораћу нежно да му саопштим ту новост; ако тај драги момак дође и затекне ме за писањим столом, умреће од шока. Допустио сам му да верује да сам једино заинтересован за оно за шта је и он заинтересован. Ако открије да сам почео да пишем дневник, одмах ће написати писмо Робију Росу и оптужити ме за озбиљност и друге неприродне грехове. Наравно да он не разуме књижевност. Једном ме је питао ко би могао бити тај »Господин Велс«. Рекао сам му да је он неки лаборант, па је отишао јако растерећен.

Морис је диван пријатељ. Срео сам га једном апсурдном приликом. Случајно сам био у некој књижари иза опере када сам га угледао како пажљиво посматра полицу посвећену савременој енглеској књижевности. Из дугог искуства знао сам да тамо лежи и књига мојих *Намера*, па сам нестрпљиво чекао да видим хоће ли је узети. Авај, отворио је нешто што је било експлицитне природе од Џорџа Мура.

Више нисам могао да се суздржавам, па сам му пришао. »Зашто вас«, питао сам, »интересује баш тај писац?«

Морис је био прилично миран. »Станујем поред кафеа где он каже да је научио француски, зове се *Nouvelle Athènes*.«

»Па, права је срамота да се допушта да такво место и даље буде отворено. Сутра ћу о томе разговарати с властима.«

Насмејао се и одмах је било јасно да ћемо бити велики пријатељи. Рекао ми је да му је мајка Францускиња а отац Енглец, али да му је отац умро. Тачно је, рекао сам, да су Енглеци склони да умиру у непогрешиво тачним временским размацама. Био је запањен мојом отвореношћу. Наравно да није знао ко сам: отац му није споменуо који се смеју, па сам решио да лично образујем Мориса. Представио сам га својим пријатељима и допуштам му, повремено, да ме части вечером.

У ова летња поподнева лежимо на мом уском кревету и пушимо цигарете. Чуо је од ветра и цвећа да сам ја некада био велики писац, уметник међународног угледа, али мислим да им не верује. Понекад у неком тренутку неопрезности ја бих му описао неку пламениту сцену из *Salomé* или поновио неки више него уобичајено прикладан епиграм. Тада ме он са стране погледа чудно као да се обраћам некоме кога он не познаје.

»Зашто сада не пишеш«, пита ме.

»Немам апсолутно шта да кажем, Морисе, а уосталом ја сам већ све рекао.«

У пролеће је Мор Ејди био са нама. Донео је књигу мојих песама да ми је поклони. Једва да је преживела прелазак преко мора. Заиста је нисам желео, па сам сав ужаснут подигао руке.

»Али, Оскаре, неке од њих су сасвим изузетне песме.« Мор увек говори као адвокат – сем кад се бави адвокатуром.

»Да, Море, али шта оне значе? Шта значе?« Гледао ме је, а није могао да се сети шта би ми одговорио.

Свакако да ову апологију могу да отпочнем с извесним поуздањем. Де Квинси је то учинио, Њуман је то учинио – неки кажу да је и свети Августин то учинио. Бернارد Шо то непрестано ради, верујем – то му је једини прави контакт са драмом. Али ја морам да откријем неку нову форму. Не желим да пишем у облику Верленових признања – његов гениј је изоставио све што би могло бити и од најмањег интереса. А онда, он је био невин – у правом смислу те речи, био је безопасан. Био је једноставан човек који је морао да води компликован живот. А ја сам компликован човек који је заглибио у једноставности досадног живота. Има уметника који постављају питања и других који дају одговоре. Ја ћу дати одговор и нестрпљиво ћу чекати, у следећем свету, да ми се постави питање. Ко је био Оскар Вајлд? Једино што ми је сада потребно јесте увертира за *Tannhausera*. Ево Мориса: тај тежак корак наговештава важне вести.

10. абијсџ 1900.

Жид ми је једном приликом рекао да је водио дневник: и оно мало што има у њему мора бити, претпостављам, сензационалне природе. Покушаћу нешто на више образовној линији: већ сам смислио насловну страну.

ВОДИЧ МОДЕРНЕ ЖЕНЕ
УПОЗНАЈТЕ ОСКАРА ВАЈЛДА
Романса

»Све дујујем тој књижи.« Господин Бернард Шо
»Увек ледам у ову књижу кад њујујем.« Госпођа Патрик Кембел
Биће одштампан само један примерак на најфинијем јапанском
пергаменту и изложен у Природњачком музеју.

11. *abiscū* 1900.

Оно што је подјармљеност била за Јевреје, изгнанство је било за Ирце. За нас, романса наше земље почиње тек пошто напустимо дом; у ствари, тек уз друге људе ми постајемо Ирци.

Једном сам рекао Вилијаму Јејтсу да смо ми нација бриљантних неуспеха: али ја сам од тада открио да у неуспеху постоји огромна снага која се може стећи. Ирска нација је тражила свој хлеб у тузи; као и Христос она зна колико тегобан је био тај пут и, као и Данте, како послонити хлеб када се пронађе – па опет из тих патњи изникла је раса врхунских песника и говорника.

Наравно да је изгнанство, за мене, представљало животну причу. И ако нисам увек носио знак губавца на челу, како то сада чиним, ја никада нисам престао да носим ознаку Каина у мом срцу. А опет једна је ствар осећати се особитим и тако ићи издвојено, а сасвим друга је знати да си сам. Док се пењем уз мрачно степениште мог хотела, сећам се с тим песником како су стрме степенице у кућама изгнанства. Некада ме је свет посматрао са задивљеношћу; сада ме је пустио да одем, и не мари којим ћу путем кренути у својим лутањима. Гете је рекао за Винкелмана, тог великог ученог човека који је напустио мрачну кућу родне културе ради слободне светлости хеленизма, да је »слика у којој човек напушта свет она у којој се човек креће међу сенкама«. Ех, па ја ћу бити вечни *boulevardier* који посматра анђеле – претпостављам да ће бити анђела – како ужурбано пролазе.

Полудео бих ако бих предуго седео у овој соби, између реликвија мог ранијег живота. Жаљење и кајање уздижу се преда мном и тај приказ је неподношљив: бежим из хотела као неки кривац и улазим у улице. Шетам весело кроз њих само зато што не знам куда идем – иако понекад, верујем, моји пријатељи знају. Просто је невероватно колико живот постаје интересантан кад човек престане да буде његов део. У стара времена, када је моја личност била златни ланац који ме је везивао за земљу, тај свет је изгледао нестваран, осликан приказ наспрам кога сам ја стајао у рељефу као какав сатир на атичкој вази. Сада ми се чини да је она стално светла, да се свакодневно обнавља, сасвим бесмислена у својим свакодневним активностима али дивна ипак – све док човеку није стало да проникне њену тајанственост. Па ипак и то ме замара: ништа не могу дуго да радим. Као драмски писац ја сам на друге људе гледао као изворе забаве или задовољства; сада се окупљају око мене и гурају. То је као да њихове личности улазе у мене и остављају ме исцрпљеним: знам да тек у друштву дру-

гих човек истински постаје свој, али сада сам сасвим сигурно витмановски тип. Садржим мноштва. Иако поседујем зачуђеност Миранде, ја исто тако имам и неодлучност Проспера који се одриче своје уметности чим је живот скоро испунио његова очекивања.

Верујем да је сиромаштво одговорно за мој изванредан таленат за пасивном контемплацијом. Некада сам мислио да једини начин да се страћи новац јесте да се чува; нисам знао да кад човек више нема оне зелене папире у свом џепу, он нема ништа. Пре неколико дана био сам принуђен да позајмим неколико франака од Мориса – имао је вести само о Драјфусу, па сам му одбио ручак – само да бих изашао из своје собе. Тражим новац зато што га заслужујем, а опет пријатељи тврде да немају да ми га дају, да морам да научим да поново радим. Сиромаштво одржи многе горке лекције, али је најтежа она која се открива у срцима других. Још увек се сећам страшне сцене с Божијем, прошлог месеца, испред Café de la Paix.

»Алфреде«, рекао сам сасвим пријатељски, »потребна ми је твоја помоћ.«

»Кад ме зовеш Алфреде, знам да хоћеш паре.«

»Алфреде, Бози драги, само што ме нису избацили из хотела.«

»Зашто? Је ли дечко био и сувише бучан, или си ти био?«

»То ти не приличи. Знаш колико мрзим да расправљам о финансијским питањима.«

»Само кад се тебе тичу, Оскаре.«

»Молим те, Бози, не ружа наше пријатељство речима презира.«

»Наше пријатељство, како га ти зовеш, било је као ружа од самог почетка.«

Потпуно сам био заборавио да је жудео да буде песник.

»Сасвим искрено, Бози, потребан ми је новац. Очајнички ми је потребан. Оставио сам своју одећу у Hôtel Marsollier и власник ми прети да ће је продати ако му не платим оно што сам му дужан.«

»Оскаре, тај си изговор користио прошлог месеца.«

»Ох, стварно? Заборавио сам, извини. То показује потпуни колапс моје имагинације под утицајем сиромаштва. Било како било, моја ситуација се уопште не мења, Бози, зависим од твоје добре воље.«

Извадио је из свог џепа неколико новчаница франака, бацио их на земљу, и отишао из кафеа, вичући успут, »Знаш, Оскаре, понашаш се као проститутка.«

Одмах сам подигао новчанице и наручио још једно пиће. Да ли ово сматрате нечасним? Ето, онда, видите докле сам догурао. Кад више не можете да мењате свет, свет мења вас. Што постајем сиромашнији, то ми Париз изгледа страшнијим. Ускоро ћу морати да се кријем у неком његовом малом углу, то сада увиђам, иначе ће ме сасвим смлавити. Када је Белерофонт пао с Пегаса по жељи Зевса, који је завидео његовом заносу, био је наједном принуђен да посматра детаље трновитог жбуна: можда ћу и ја морати да се помирим с мојим тапетама.

Али, ако сиромаштво води ка контемплацији, контемплација води човека ка тромости. Доколица је највише стање уметника, али доколица мора да иде с радосћу. Када доколица постоји сама, одвојена од

радости, онда је, по Бањановој дивној фрази, човек »првендаћ с пауком у устима.« Само сећање на моју уметност се задржава, као сенке око моје главе. Могу да се крећем међу живима, али пошто ме је Аполон убио, моја душа је већ отишла на Јелисејска поља. Дивна римска реч *umbratilis* можда је најближа мом стању, али мислим да је Римљани не би употребили за мене. У најгорем случају могао бих да играм неку улогу у некој од Плаутових још ужаснијих комедија. Могао бих да будем онај стари сладострасник, обојена лица и косе, који је предмет подсмеха за публику кад год се појави – иако публика не зна да се смеје сама себи. Свет се увек смеје сопственим трагедијама: то је једини начин на који је он био у стању да их преживи. А сада идем у шетњу.

Одлучио сам да ипак узмем омнибус: имам посебне симпатије према злосрећној линији 13 која иде између Place Clichy и Palais-Royal. Седим на врху и гледам напоље – модеран град треба увек гледати из ваздуха; понекад чак и слушам шта причају. Французи су покушали да разговор претворе у уметност, али њиховом језику недостају тамније нијансе, оне које дају говору живот. Енглески је, на пример, изванредан због броја речи које означавају боје којима може да се опише суморност – оне су сасвим непознате у француском. Бодлер је био одговоран зато што је додавао очај француском језику, али је успео једино да буде милозвучан.

Али ја скрећем на ствари које ме више не интересују. Сада као Куков путник, присиљен сам да видим свет. Кад год одем у кафе, седим сатима и посматрам људе о којима, раније, не би чак ни за тренутак размишљао. Сваки мали покрет ме интересује, и по лицу и понашању сваке особе измишљам по једну читаву причу. Први пут сам приметрио оне изгубљене и усамљене – како се, са својим чудним апологетским ходом, крећу кроз свет као странци. И ја плачем. Признајем то: плачем.

Има један пасус у једном од Балзакових романа у коме описује песника као некога »који као да не ради ништа али ипак влада над човечанством пошто је једном научио да га ослика«. Заиста је могуће да би се нови облик драме могао створити од обичног говора и понашања људи – и док седим у неком кафеу и посматрам их како пролазе, замишљам једно чудо помоћу кога би сви њихови звуци и кретње могли бити претворени у једну чудну, шарену уметност. Али мислим да није моја улога да створим драму или литерарно дело новог доба: могу да изађем на крај с Плачем Јеремијиним, али не и с Откривењем.

Назвао сам себе доконим али, у ствари, ја нисам плен доколице већ пре би се рекло пренеражености. Једино је Едгар По исправно схватио летаргију воље, онај кураре који разара нервне елементе мисли и покрета. Воља је одувек била важан елеменат у мом успеху: као и Лисјен де Рибампре у том страшном тренутку самосознаје, када је схватио да срце и страсти срца немају апсолутно никакве везе с његовим генијем, тако сам и ја жртвовао све слави коју сам видео да ми се приближава. Наравно да свако добије оно што му је потребно, не оно што жели – то је била моја велика погрешна процена. Или се

живот можда на крају открио онаквим каквим је сам По знао да јесте, мада сам се ја старао да га сам не спознам – ми не разумемо оно што заправо желимо, па тако настављамо заобилазним путем или путем случаја ка циљу који је већ скривен у нама.

То би била најстрашнија од свих иронија – када би мој успех и моја слава биле само постаје на мом великом путу ка сраму и, коначно, ка заборау. Нисам ни на Небу ни у Паклу. Ја сам, као што рече Данте, *sospeto*. С извесним интересовањем истражујем свој положај.

13. *abīycū* 1900.

Јутрос сам се пробудио, баш пред зору, а бол у глави је био толико силан да ми се чинило да би то могао бити мој последњи дан на земљи. Испрва сам се осећао уплашеним, али сам затим био испуњен неком чудном радошћу. Какве бих дивне ствари могао рећи! Али, када сам лагано почео да се спуштам у своју личност, изгледало је као да сам занемео. Могао сам да чујем звук кола с поврћем која су возила преко калдрме на путу ка тржници, а тај шум ми је звучео тако кобно као и целатова кола која је Вијон чуо у тамници у Мерију. Али бол у мени није изазвао пламсави живот који је Вијон пронашао. Немам ништа да кажем: кад би ово одиста било моје последње јутро, ја бих само могао да изјавим да сам чуо париска кола са поврћем како стижу у толико и толико сати. И то је све. То једва да је вредно да се појави у облику књиге.

Све снаге имагинације су ме сада напустиле. Када сам оних мојих величанствених дана писао, била је то радост која ме је водила напред и радост која ми је откривала свет; чак и у затвору, радост ми се вратила када сам писао моје дуго писмо Бозију. Сада је нестала – у тој страшној реченици, »воде су протекле мени изнад главе« – и није ме брига да се борим како бих је поново задобио. Када сам напустио затвор, написао сам моју Баладу како бих показао свету да су моје патње једино послужиле како би ме побољшале као песника. Тада сам планирао, после те Баладе, да се вратим Библији и тамо пронађем велике драмске теме на које је савремена Европа потпуно заборавила: хтео сам да претворим причу о Језавељи и Јехуу у уметничко дело које би било исто толико сугестивно колико и *Саломе*. Али моји планови су пропадали чим би били зачети. Воља ми је посртала, и више је није било. Нећу довршити дело које желим, нећу никада. А како је само бескорисно жаљење – мој живот се не може закрпити, и то је све. Бар имам ту утеху да се нећу појавити у серији 'Велики писци' господина Волтера Скота.

Па опет смрт једног уметника какав сам ја јесте страшна ствар. Сама смрт не садржи страх за оне који су упознали и схватили живот, али изгубити снагу као писац – то је неподношљива казна. Мене је задесила судбина Фригијца Тантала, да види воће а да није у стању да га окуси, да има дивне визије а онда да буде стално присиљаван да их заборава.

Наравно да моји пријатељи не разумеју ово: они верују да књижевност подсећа на недовршено писмо, које се може наставити у сва-

ком тренутку. Роби Рос ми пише као да је он госпођица Марбури, онај амерички 'заступник права', а понекад сумњам да он то стварно и јесте. Наређује ми да почнем да пишем нов позоришни комад али ја сам му објаснио да не могу ваљано да радим ван Енглеске. Сада пишем само за оне напредније ученике; пошаљу ми своје фотографије и траже савете за режију мојих позоришних комада. Одговарам у скарлетној боји. Ја сам Силен под чије ноге долазе анђели. Можда бих могао да отпочнем нову каријеру и кренем да обилазим школе у Енглеској и држим младима предавања о утицају архитектуре на понашање – затвор ме је много научио о тој одређеној теми. Ја бих по учioniцама направио већу сензацију од Метјуа Арнолда. Он је био немогућ. А ја сам пуно бољи, ја сам једноставно невероватан. То дечади разумеју и ван сваке сумње право је и да треба да буду заинтересовани за мој рад – ја сам одувек био заинтересован за њих. Али тај однос се донекле изменио: сада су бољи од мене. Друштво је изрекло пресуду уметнику; генерација која долази изрећи ће своју пресуду друштву које је тако учинило. У њима моје дело може да живи.

И како стоје ствари, савремени свет нема од мене никакве користи. Када уђем на неко место јавне забаве на којима се окупљају енглески туристи, од мене се често затражи да га напустим и, када се у врелој пометњи повучем, они радознали криве своје вратове да би ме погледали. Ако желим да уђем у неки ресторан, водим рачуна да одем само у онај у коме ме власник познаје и тамо једем – по утврђеној цени обеда – за издвојеним, удаљеним столом негде поред кухиње. Онда човек зна шта значи бити сам. Енглези су увек замерали мом присуству, али сада, у гомили, кукавице су да то и видљиво покажу. Ако одем у позориште, чак и међу Французима, принуђен сам да седим на најјефтинијим местима. На помодна места идем само у друштву богатих пријатеља – Енглези се увек клањају богатству.

Сада сам навикао на такво њихово понашање. Шо је дао најбољу дефиницију Енглеца. Она се јавља у једном од његових комада – не сећам се ком, али се сећам да смо путовали у неко предграђе да бисмо га видели, окупили смо се нас неколицина пријатеља. »Енглец ће«, рекао је, »учинити апсолутно све за љубав принципа.« То је савршена опаска, а Шо је само заборавио да дода да се тај принцип зове лични интерес.

Једном, док сам седео у Café L'Egyptien, и пушио оно што сам из своје глупости мислио да је египатска цигарета, један Енглец ме је пљунуо. Тргао сам се, и изгубио сваку моћ говора и мишљења – али не, авај и осећања. Када је неко предмет општег опањкавања, сталан страх није у томе када се такви напади могу догодити, већ како ће се они манифестовати. Некада сам мислио да је свест о себи дивна ствар: на томе сам изградио филозофију која је претварала свет у шарени огртач који права особа стави себи преко рамена. Али тај огртач је постао мрежа исто толико фатална као и она коју је Клитемнестра држала испред себе. Половина снаге потипала је од моје таштине – кад нестане таштине, бити примећен или обележен значи постати мањи а не већи.

И зато сада ја обично једем сам, или са неким гаменима који су потпуно креације Виктора Игоа. Њихово друштво ме очаравало зато што

они виде свет онаквим какав он уистину јесте: а као резултат они мене савршено схватају. Мислим да сам управо њима испричао своје најбоље приче; пошто већина њих не уме ни да чита ни да пише, ја сасвим сигурно постајем налик Хомеру. Арлаучу тражећи љубавне приче, а онда плачу над мојом судбином; траже приче о богатству и дворовима, и ја плачем на њиховом. Имамо веома задовољавајући однос. Има један кафе где седим с једним егзекутором. Он наравно не зна ко сам ја – егзекутори се никада не интересују за полицијске податке – али заједно играмо карте. Моји најпоетскији тренуци настају кад он узвикне, »Je soupe!«

Али ако ме још увек вређа то што ме чланови енглеске јавности одбацују, још теже је издржати осећање да су ме и други уметници одбацили. Пре неколико недеља седео сам испред Grand Café-а кад Вилијам Ротенштајн прође поред мог стола – он борави у Паризу кад се Лондон умори од њега. Видео ме је, али је гледао кроз мене: то је било апсурдно с његове стране, млад човек, да вређа песника који га је створио, који му је показао како да стекне личност уметника тамо где је пре било само некаквог сировог – веома сировог – материјала. Једном сам приликом рекао да је уметност живота уметност пркоса: скинуо сам свој шешир, и пожелео му добро јутро. Мора да је било змија испод тог шешира, јер Ротенштајн се претворио у камен.

Било је и других, исто тако. Нашао сам се лицем с лице с Вислером у тренутку када је излазио из Пусена једне вечери, и није обратио пажњу на мене. Изгледао је стар и уморан, тачно као једна од Кранахових Девица. Чак ме је и Бирдзли избегавао у Дијепу. Кажу ми да ме окривљује за потпуну пропаст његове каријере. То му не приличи: уметник увек пати на овај или онај начин и апсурдно је с његове стране да свој бол натовари на моја плећа.

Ја, међутим, разумем Енглезе – они су јавна тајна – а више ме боли кад помислим на моје пријатеље Французе који су ме напустили у њиховом рођеном граду. Пјер Луј, Марсел Швоб, Маларме – никоме од њих није стало да ме посети. Чак и Жид пређе на другу страну улице када види да се приближавам. Послао ми је писмо, непосредно пошто сам се вратио у Париз са својих лутања у Дијепу, рекавши да је решио да спали странице свога дневника због оног шламсаво обојеног месеца који смо провели заједно, пре неких осам или девет година. Узвратио сам на тај комплимент тако што сам спалио његово писмо. Верујем да Жид прича свим својим познаницима да сам ја био, тих тријумфалних година, прави Сотона – па, ако сам и био, у њему сам нашао ревносног ученика. Јадни Жид, има лице заводника а понашање девице коју стално обесвећују.

Па наравно да могу да прихватим сведочење мени равних као што је Вислер. Следио сам живот који је недостојан уметника, а они који воле уметничка дела и дела маште никада ми не могу опростити за оно што сам учинио. Али бити одбачен од таквих као што је Жид који су, уметнички, испод мене – па тако нешто слично не постоји у историји.

Па ипак да се на мене обруше они који су ме познавали држи ми лекцију пуну горчине из схватања. У великој мери, сада то схватам,

моја снага – и снага моје личности – зависе од мог положаја у друштву. Чим ми је тај положај био одузет, моја личност више ништа није вредела. На сличан начин, једном сам угледао стварност с велике висине јер је то било с врха мог индивидуализма; сада сам тако ниско пао да се стварност уздиже изнад мене, и ја видим њене сенке и њене тајне напрслине. Чињеница да сам у себи открио снагу да наставим свој живот, да сам се уздигао из понижавања како бих се суочио са светом, представља стални прекор савременом добу.

И тако сад моје присуство ствара код људи осећање нелагодности: ја сам Лазар који је дошао из мртвих да се подсмева онима који су га сахранили. Ипак и у мојим најмрачнијим часовима изгледа ми исправним да ме је требало избегавати, као неку нечисту ствар. Мор ми је недавно писао да се Артур, мој слуга, убио. Против њега, исто тако, окренуо се свет – био ми је и сувише близак, и зато је морао да испашта. Јер проклетство које ја носим у себи веће је од било ког другог које ми је мој век наметнуо. Уништио сам сваки живот који сам дотакао – моја жена, Констанца, лежи мртва у малом гробу у близини Ђенове испод плоче на којој нема помена мога имена; животи моја два сина такође су разорени, а моје је име и од њих одузето. А моју мајку – и њу сам сигурно убио као да сам јој забио нож у леђа. Убио сам је и, као Ореста, суђаје су ме прогањале. Са собом свуда носим некакву чудну судбину: они које сам дотакао носе ожиљке тог додира, оне које сам пољубио били су спржени. Чак и Бози, који је у својој поезији можда дотакао и небо, претворио се у стравичну сенку: испред њега видим само бол и малаксалост. И ако би се ико нашао толико непромишљен па да пише моју биографију, онда би судбина мог живота и њега дотакла. У сваком случају, ту не би било никаквих тантијема.

Није ми никаква утеха што је човек који је тражио да опколи моју рушевину и сам био уништен – Квинсбери је умро почетком ове године и причају ми да је на самртној постељи шљунуо свога сина, а затим узвикнуо моје име у коначној агонији. Ја уистину живим у сузама и болу других. А опет нећу да се убијем. Иако је друга госпођа Танкери учинила самоубиство достојанственим, нећу следити њен пример. Ја узмичем пред болом; а умрети од сопствене руке значило би одати пошту мојим непријатељима, што никада нећу учинити.

То сам што сам: ту нема шта више да се каже. Мислим да у *Доријану Греју* постоји један ред у том смислу. Та чудна мала прича требало је да буде буквално схваћена: у њој се ради о пролазности уметности, не о пролазности уметника. Поставити сликарско платно у школској учионици био је генијалан потез; тамо и почињу све наше невоље.

ПИТЕР АКРОЈД, у делу у коме се мешају машта и права историја, ствара пред нама Вајлда док он размишља о свом детињству, слави драмског писца, приватним ужицима и деградацији као хомосексуалца. За књигу *Последњи шестамениј Оскара Вајлда*, Питер Акројд је добио књижевну награду *Сомерсет Мом* (1984), која ће се на српском језику појавити у издању издавачке куће СЛЮ из Београда.

Превод са енглеског: Ђорђе Кривокапић